

Etika (régebbi nevén erkölcsstan) tantárgyról

2011-ben született meg az új köznevelési törvény, amely rendelkezik az Etika/hit- és erkölcsstan tantárgy bevezetéséről.

Fontos elemei:

1. Az állami iskola 1-8. évfolyamán az etika óra vagy az ehelyett választható, az egyházi jogi személy által szervezett hit- és erkölcsstan óra a kötelező tanórai foglalkozások része. (35/A. §)
2. A fakultatív hitoktatásnál és a hit- és erkölcsstan oktatásnál az egyházi jogi személy feladata a hit- és erkölcsstan oktatás megszervezése. (35/B. §)
3. Az etikaórát vagy az ehelyett választható, az egyházi jogi személy által szervezett hit- és erkölcsstan órát az iskolai nevelés-oktatás elsőtől nyolcadik évfolyamán 2013. szeptember 1-jétől kezdődően felmenő rendszerben kell megszervezni. (97. §)

A törvény elfogadásával tehát döntés született egy új tantárgy bevezetéséről az általános iskolákban. Heti egy órában, nyolc évfolyamon át tanulják az etikát azok a tanulók, akik – illetve akiknek a szülei – ezt a tárgyat választják, ugyanis vele párhuzamosan hit- és erkölcsstan is választható, amennyiben legalább egy egyház vagy felekezet meg tudja szervezni az oktatást az iskolában.

Mi tehát a tantárgy elsődleges feladata, célja?

A kulcsszó a szocializáció lehet. Olyan tudás kialakítása, képességek, valamint tulajdonságok fejlesztése, erősítése a gyerekekben, amelyekről úgy gondoljuk, hogy a többi emberrel való együttélést, együttműködést – és egyben saját boldogulásukat is – szolgálják.

Ezt a tantervi tematika kiterjeszti az önmagunkkal, az emberiséggel és környezetünkkel való „együttműködésre” is.

Az etika tanítási szemlélete nem bizonyos műveltséganyagok elsajátításán alapul, hanem mindenekelőtt a gyermekből indul ki, a gyermek önmagáról és a világról alkotott tudásából, a saját, már kialakult értékrendjéből, az ő viszonyulásait veszi vizsgálódás alá.

A tantárgy témaköreinek elnevezése nem véletlenül kezdődik az Én szóval: Én magam, Én és a társaim, Én és közvetlen közösségeim, Én és tágabb közösségeim, Én és a környezetem, Én és a mindenség.

Ebben különbözik az etika a mindennapi, más tantárgyakban megjelenő szocializációs, illetve erkölcsi kérdésektől. Itt a gyermek, a tanuló és az ő tudása, meglátásai kerülnek középpontba.

Az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti; ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata. Az iskolai környezet, a pedagógusi példa, az osztályközösség élete a maga egészében nyeri el erkölcsi jelentőségét.

A helyes magatartás és a jó döntés elveiről kialakított álláspontok párbeszéde végigkíséri a civilizáció történetét. Az etika feladata, hogy megismertessen ezzel a hagyománnyal. Nem kész válaszokat kínál, hanem a kérdések felismerésére és értelmezésére törekszik. A morális helytállás értelmének sokoldalú megvilágításával segít különbséget tenni jó és rossz döntés között. Az etika oktatása feltárja és fogalmilag megragadhatóvá teszi azokat az értékelveket, amelyek a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak és segíti a kulturális sokszínűség értékének felismerését.

Az etika feladata, célja:

„Az etika alapvető feladata az erkölcsi nevelés, a gyerekek közösséghez való viszonyának, értékrendjüknek, normarendszerüknek, gondolkodás- és viselkedésmódjuknak a fejlesztése, alakítása. [...] az értékek közvetítése, valamint az, hogy társadalmunk közös alapvető normái egyre inkább a tanulók viselkedésének belső szabályozó erőivé váljanak.”

1. „Az erkölcsi nevelés fő célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése [...] azzal a szándékkal, hogy mindez segítségükre legyen a megfelelő életvezetés és értékrend kialakításában, az önálló véleményformálásban, erkölcsi problémáik tudatosításában és a felelős döntéshozatalban.”

2. „Az értékrelativizmus elkerülése érdekében fontos tehát hangsúlyozni, hogy az etika tantárgy azoknak az alapértékeknek a megerősítésére törekszik, amelyek összhangban állnak az egyetemes és európai emberi értékrenddel, amely az Alaptörvényből is kiolvasható.”
3. „Az értékek és a normák megítélése minden korban gyakran képezte vita és egyeztetés tárgyát a közösségeken belül – és sokszorosan így van ez napjainkban, amikor a környezet a korábbiaknál kevesebb biztos tájékozódási pontot kínál a fiatalok számára.”
4. „A tanulóknak nyitottá kell válniuk a sajátjukétól eltérő értékrendek befogadására is.”
5. „Értékeken alapuló, felelős döntést azonban csak szabadon lehet hozni, aminek előfeltétele az autonómia. Az erkölcsi nevelés kitüntetett célja ezért az önálló, felelős és kritikai gondolkodás, valamint a tudatos cselekvés kialakulásának elősegítése. [...] Az erkölcsi nevelés alapvető feladata [...] a másokkal való törődés, a szolidaritás képességének erősítése is. S végül a felelős cselekvés harmadik elengedhetetlen összetevője az a képesség, hogy elvont, egyetemes nézőpontból is rá tudjunk tekinteni a dolgokra.”

Az etika tanításának alapjai

Az etika gyermekszemlélete:

„Az etika a személy egyediségét és méltóságát helyezi a középpontba.”

„A tantárgy középpontjában a formálódó gyermeki személyiség áll – testi, szellemi és lelki értelemben. Ez határozza meg a tanulás-tanítás folyamatát, illetve a tartalmának szerkezetét.”

„Mivel az erkölcsi nevelés már kisgyermekkorban, a családban elkezdődik, majd az óvodában és egyre táguló környezeti hatások között folytatódik [...] a gyerekek [...] nem „tisztalapként” lépnek be az iskola kapuján. Valamilyen ösztönösen és/vagy tudatosan már meglévő erkölcsi rendet hoznak magukkal.”

„Az etika a tanulókra nem közlések befogadóiaként, hanem a tanulási folyamat aktív – gondolkodó, kérdező, mérlegelő, próbálkozó, vitatkozó és útkereső – résztvevőiként tekint.”

A pedagógus feladata:

„[...] a pedagógus feladata nem erkölcsi kinyilatkoztatások megfogalmazása, az erkölcsi jó- val kapcsolatos ismeretek vagy egyes értékek verbális hangoztatása, hanem elsősorban a figyelem ráirányítása a különböző élethelyzetek morális vonatkozásaira, a kérdés, a gondolkodás és az állásfoglalás bátorítása, a szabad beszélgetések, valamint a nézőpontváltást gyakoroltató szerepjátékok és viták moderálása.”

A tananyag tartalma:

„Az iskolai tanulásra jellemző módon az etika is számos ismeretet közvetít. A tantárgy felépítése azonban nem elsősorban ismeret-, hanem [...] inkább érték- és fejlesztésközpontú.”

„A tananyag az életkornak megfelelő részmák és tevékenységek háttérben évről évre ugyanazok a nagy tematikai egységek térnek vissza – más-más konkrét előfordulási szinten, más-más hangsúlyokkal –, építve a korábbi tapasztalatokra, kiegészítve és szintetizálva azokat.”

„A tananyag tartalma inkább épül a hétköznapi életből merített és oda visszacsatolható tapasztalatokra, illetve személyes élményekre, mint elméleti jellegű ismeretekre.”

A tanítás módszerei:

„Az erkölcsi tanulást számos pedagógiai módszer és tevékenység segítheti, amelyek legfontosabb közös jellemzője az élményszerűség, a [...] cselekvő tanulói részvétel.

Az etika- órák kitüntetett munkaformája lehet sok egyéb mellett:

a szabad beszélgetés, az önkifejező alkotás, a vita, a szerepjáték, a megfigyelés, a kérdés, a rendszerezés és az elemzés, valamint az iskolai és a helyi közösség életébe, esetleges problémáinak megoldásába, a különböző szintű kulturális és közösségi értékteremtésbe való tevékeny bekapcsolódás.”

„Mindezzel összhangban az értékelés módja is eltér a hagyományos tantárgyi értékeléstől.

[...] Soha nem irányulhat [...] az értékelés azoknak a személyes vélekedéseknek a minősítésére vagy osztályozására, amelyek érték-központú kialakítása a tantárgy lényegi funkciója.”